

BUSKERUD TINGRETT

Justis- og beredskapsdepartementet

ENDRINGER I DOMSTOLSTRUKTUR

Jeg viser til høringsnotat 26. januar 2022.

Status for Buskerud tingrett

Buskerud tingrett bygger sin virksomhet på tre tidligere tingretter. Det er Drammen tingrett, Kongsberg og Eiker tingrett og Hallingdal tingrett. Buskerud tingrett har fire rettssteder som ligger i Drammen, Hokksund, Kongsberg og Nesbyen. Reiseavstanden fra Drammen til Nesbyen er ca. 2 ½ time.

Drammen har ca. 16 saksbehandlere og 12 dommere/dommerfullmektiger. De samme tallene for Hokksund er 4 og 4, Kongsberg er 3 og 3, Hallingdal er 3 og 2. Ved alle rettsstedene foregår aktiviteten i hovedsak slik den gjorde forut for sammenslåingen. Det vil si at saker behandles normalt lokalt dersom det ikke er særlig hensyn som tilsier at saken flyttes til et annet rettssted. Publikum har tilgang til tingretten i vanlig åpningstid som for alle rettsstedene er kl. 8-15. I perioder som ved ferieavvikling og høytider kan enkelte av rettsstedene være stengt, og publikum henvist til de øvrige rettsstedene.

Ressurser og saksbehandlingstid

Høringsbrevet peker på Riksrevisjonens kritikk knyttet til domstolene. Forut for domstolsreformen i 2021 hadde Kongsberg og Eiker tingrett saksbehandlingstall som var godt innenfor Stortingets mål for saksbehandlingstid mens Hallingdal tingrett slet med å holde seg innenfor måltallene. Drammen tingrett lå omtrent på måltallene for maksimal saksbehandlingstid. Buskerud tingrett er nå innenfor målene for behandling av sivile saker, men ligger noe over tiden for gjennomføring av straffesaker. Årsakene til at det tar tid å få opp straffesaker, skyldes ikke bare forhold på domstolens side, men like mye ytre betingelser knyttet til mulighet hos rettens aktører til å møte til hovedforhandling.

Når det gjelder utveksling av arbeidskraft og ressursbruk, har rettsstedet Hallingdal mottatt betydelig bistand fra de øvrige rettsstedene mens rettsstedet Drammen har mottatt betydelig bistand fra Kongsberg og Hokksund i en periode der Drammen har opplevd stort sykefravær. Det er grunn til å tro at situasjonen i Hallingdal og Drammen hadde sett annerledes ut dersom

det ikke var utvekslet slik arbeidskraft. På den annen side var ikke Kongsberg og Eiker en særlig stor domstol, men har likevel vist evne til å levere både på ressursbruk tilført de øvrige rettssteder og på saksbehandlingstid. På sikt er det grunn til å tro at utveksling av arbeidskraft på tvers av rettsstedene vil bli enda mer aktuell ettersom denne har vært begrenset i perioder på grunn av koronasituasjonen. Det kan nevnes at for rettsstedene Kongsberg og Eiker, som over en periode på ca. sju år har eksistert som felles domstol, er dette samarbeidet utviklet til å bli en naturlig integrert del av hverdagen. Dette må også være et mål for Buskerud tingrett i den forstand at dette vil innebære best ressursutnyttelse samlet. Det vil imidlertid ta tid å komme dit.

Ut fra de erfaringer som jeg har med domstoler av ulik størrelse er jeg enig med flertallet i Kontroll- og konstitusjonskomiteen på Stortinget om at det ikke er en sammenheng mellom størrelsen på domstolen, saksbehandlingstid og effektivitet. I stor grad avhenger dette av god ledelse, både for store og små domstoler.

Nærhet til det rettssøkende publikum

Departementet peker på at det er sentralt med tilgjengelige tjenester for innbyggerne i hele landet. Jeg mener det er svært viktig at domstolene har nærhet til det rettssøkende publikum, uavhengig av hvor i landet vi befinner oss.

Domstolene er involvert i mange type saker som gjelder særlig sårbare parter. Det er typisk i straffesaker, barnevernsaker og barnefordelingssaker. Domstolene bistår også folk på en rekke andre områder, blant annet innenfor skifte. Stor avstand til domstolen betyr en stor belastning både fysisk og psykisk. Den fysiske avstanden gjør det dyrt og vanskelig å ta seg til domstolen. Fravær av lokale domstoler vil også kunne gjøre at folk føler seg fremmedgjort i møtet med domstolen. Lokale domstoler styrker tilhørigheten til et lokalmiljø og til de som domstolen er satt til å tjene.

Kunnskap om lokale forhold er en viktig faktor for god domstoldrift og god behandling av det rettssøkende publikum. Alle som møter i domstolen skal behandles likt, men for å kunne behandle alle likt, må alle behandles ut fra sine forutsetninger og sin kultur. Kulturene er ulike rundt omkring i landet. Det er derfor behov for å kjenne til lokal kultur og lokale forhold for å være en god dommer. Dette vil typisk være kunnskap om demografi, geografi, det lokale næringslivet osv. Det å tone seg riktig inn i møte med ulike mennesker vil også kunne være en del av dette. Lokalkunnskap vil være særlig relevant i enkelte type saker, som blant annet skjønnssaker.

Domstoler i lokalmiljøet gjør at folk har tillit til domstolen. Tillit til domstolen har også med rettssikkerhet å gjøre. Lokal forankring styrker tilliten og dermed også rettssikkerheten.

Lokale domstoler bidrar også til å sikre at folk har tilgang til profesjonell rettshjelp. Domstolene i distriktene bidrar til at advokatene kan opprettholde sin tilstedeværelse. Det er også viktig å være klar over at advokater bistår folk i mange saker ut over å møte i retten. Typisk vil det gjelde ved opprettelse av testament, avtaler som gjelder barn, bistand til

avslutning av samliv osv. Tilgang til profesjonell rettshjelp er svært viktig for folks rettssikkerhet.

Nærheten til domstolen er opprettholdt ved å beholde lokale rettssteder. Domstolenes brukere får samme service som tidligere. Enkelte saker kan bli flyttet fra ett rettssted til et annet, men dette skjer unntaksvis. Det er imidlertid helt avgjørende at eksistensen av rettsstedene sikres. I en situasjon der det blir mangel på ressurser til domstolene, vil rettsstedene ute i distriktene kunne bli skadelidende. Det er derfor viktig at rettsstedene sikres fremtidig eksistens og ressurstilgang som i dag. Jeg mener at det bør vedtas ordninger som sikrer dette fra sentralt hold. Avhengig av hvordan dette håndteres kan det være et moment for å reversere domstolstrukturen og gjenopprette selvstendige domstoler der det nå er rettssteder.

Gode fagmiljø og faglig kompetanse, herunder behandling av barnesakene

I Buskerud tingrett har vi opprettet faggrupper på tvers av de ulike rettsstedene. Faggruppene utveksler erfaringer og arbeider med å lage felles rutiner. I Buskerud ligger rettsstedene til dels langt fra hverandre. Dette innebærer at mye av kontakten skjer på videolink. Bruk av videolink fremfor fysiske møter har også vært nødvendig på grunn av korona.

Jeg opplever at det har vært utfordringer knyttet til gjennomføring av felles fagmøter. I en brytningstid kan det å ikke møtes samtidig som ulike domstolkulturer skal forenes, være en utfordring for medarbeiderne. Det er derfor fortsatt en vei å gå knyttet til å utveksle erfaringer og utvikle felles faglige kompetansen. På den annen side er det lærerikt å utveksle erfaring og synspunkter om faglige spørsmål. Uansett hvilken løsning som velges for domstolenes struktur, er det viktig at kontakten mellom rettsstedene opprettholdes og utvikles.

Når det konkret gjelder behandlingen av barnesaker, har dette av enkelte vært fremhevet som et eget argument for den domstolstrukturen vi har i dag. Ute i domstolene kan dette fortone seg annerledes. Buskerud tingrett har løftet opp spørsmålet om spesialisering av dommere i barnesakene. Alle tingrettsdommerne mener at slik spesialisering har lite for seg idet alle dommere har så mange barnesaker at arbeidet med disse sakene gir både dyp fagkunnskap og god mengdetrening.

Jeg mener det er helt nødvendig at dommere som arbeider med barnesaker, er faglig høyt kvalifisert. Slike kvalifikasjoner kan imidlertid utvikles uavhengig av domstolstruktur. Det er helt avgjørende at dommere som får tildelt barnesaker, har et ønske om å behandle slike saker og har interesse for dem. Det er også helt sentralt at disse dommerne holder seg godt oppdatert faglig og at det utveksles kontakt med andre dommere som arbeider med slike saker. Det bør uavhengig av domstolens størrelse opprettes faglige fora for dommere i barnesaker, og det bør fra sentralt hold arbeides med kontinuerlig opplæringstiltak overfor disse dommerne.

Jeg mener ut fra disse forutsetningene at barnesaker ikke i seg selv er noe argument for store eller små domstoler, men at det er viktig å se på kompetansen hos de som behandler barnesakene. Denne kompetansen må bygge både på personlig egnethet og på faglig

kunnskap. I tillegg kan det være et viktig poeng at de små rettsstedene styrkes slik at dommerfullmektiger erstattes med tingrettsdommere for å unngå at dommerfullmektiger behandler barnesakene. Det bør i den sammenheng vurderes å gjøre unntak i dommerfullmektigenes arbeidsoppgaver for behandling av saker etter barneloven og barnevernloven på lik linje med unntaket som finnes for alvorlige straffesaker.

Domstolledelse

Den nye domstolstrukturen har medført at det ikke er en domstolleder ved hvert rettssted. Jeg mener fysisk tilstedeværelse av domstollederen har mye å si for god domstoldrift.

Fjernledelse innebærer at det blir større avstand mellom den enkelte dommer, saksbehandler og domstollederen. Dette gjør at domstollederen blir mindre involvert i arbeidshverdagen på det enkelte rettssted, og rettsstedene blir mer overlatt til seg selv. Dette gjør også at domstollederen har mindre mulighet for å ta gode grep om den daglige driften.

Ved å ha store tingretter blir domstollederen mer administrator enn dommer. Det gjøre at domstollederen fjerner seg fra arbeidsoppgavene til de alminnelige dommerne. Dette kan også være med på å skape avstand mellom domstollederen og de øvrige dommerne, og for så vidt også saksbehandlerne.

Jeg mener en god domstolleder bør være nært på og ikke bli så fjern fra domstolens drift at det ikke er rom for å utføre dømme oppgaver eller utøve andre deler av domstolens vanlige oppgaver ut over ledelse. En god domstolleder må ha legitimitet for de avgjørelser som treffes om driften. Det skjer best ved domstolledere som selv er en del av denne driften. Det blir også umulig å lede direkte for en domstolleder som har mange ansatte. Da vil den eneste løsningen for nærhet til ledelsen være flere mellomledere. Spørsmålet blir imidlertid om domstolene bør ha en slik organisering eller om det er klokere med mindre enheter der ledelsen og de ansatte står nærmere hverandre. Erfaringen i kunnskapsbedrifter er at en god leder ikke kan ha for mange å lede, ellers blir det ledelse kun på et teoretisk og ikke et praktisk plan.

Antall domstolledere i tingrettene er redusert til 23. Dette innebærer at domstollederne er blitt en mer ensartet gruppe. Prinsipielt kan det være betenkelig å redusere antall domstolledere på denne måten fordi dette kan ha betydning for maktbalansen mellom domstolene og de øvrige statsmaktene. Et visst antall domstolledere sikrer domstolenes stemme i allmennheten og sikrer at domstolene er en maktfaktor som må regnes med. Dersom det skulle oppstå en situasjon der domstolene settes under press utenfra, vil det være enklere å «kneble» et lite antall domstolledere enn et større antall domstolledere. Ut fra et demokratisk prinsipp er det heller ikke heldig at domstollederne blir for strømlinjeformet slik at det ikke er rom for ulike meninger i gruppen. Flere domstolledere bidra til å sikre domstolenes uavhengighet.

Det kan også nevnes at for Domstoladministrasjonen er det praktisk å forholde seg til færre domstolledere. Færre domstolledere gir mer nærhet til DA. På den annen side vil DA med et fåtall domstolledere selv kunne utøve sterkere påvirkning og mer direkte makt i samfunnet.

Spørsmålet blir om hvem som skal sitte med maktutøvelsen, et sterkt DA eller domstollederne som øverste organ for domstolene?

I Buskerud tingrett har mangel på nærhet til ledelsen vært et stadig tilbakevendende tema. Buskerud tingrett har fire rettssteder med en ikke ubetydelig avstand. De ansatte på de ulike rettsstedene er vant til å ha en øverste leder som er nær. Det oppleves for mange av de ansatte som et tap for domstolen at lederen ikke har sitt daglige virket ved det enkelte rettssted. Selv om domstolleder reiser mellom rettsstedene er det lett å bli stående i en spagat der ingen egentlig har tilstrekkelig kontakt med leder. Mangel på stedlig ledelse har således to konsekvenser. For det første savner de ansatte nærhet til øverste leder. For det annet er det en stor belastning på lederen å stadig være på farten mellom rettsstedene. Slik reising har en høy menneskelig kostnad. Det gir lite rom for stabilitet i arbeidshverdagen for lederen. Lederen må hele tiden omstille seg i nye situasjoner. Når lederen er til stede ved et rettssted, er det en rekke praktiske forhold som det må tas tak i slik at det kan være vanskelig å få ro og konsentrasjon til å tenke lange og dypere tanker. Det er også øverste leders tilstedeværelse som blir etterspurt. I Buskerud tingrett har en ikke opplevd at nestlederen eller administrasjonssjefens tilstedeværelse har vært en tilstrekkelig kompensasjon for øverste leders tilstedeværelse.

Jeg opplever manglende stedlig ledelse som den største innvendingen til den nåværende domstolstrukturen. Særlig blir dette tydelig i rettskretser der det er fire rettssteder med mye reisevirksomhet for øverste embetsleder.

Forslag til tiltak for å redusere tingrettenes sårbarhet

Jeg støtter departementets forslag om å styrke de mindre tingrettene eller rettsstedene slik at en del dommerfullmektigstillinger omgjøres til tingrettsdommere. Dette vil styrke den faglige kompetansen ved domstolene betydelig. Det er uheldig om en person skal være alene om alt fagansvaret ved tingretten eller rettsstedet slik tilfellet har vært i enkelte må tingretter.

Videre er det mulig å kanalisere visse sakstyper til en poolordning med særlig kompetente dommere. Typisk vil dette kunne gjelde særlig kompliserte saker som krever høy grad av spesialisering. Dersom det opprettes slike ordninger, vil det heller ikke i like stor grad være nødvendig å legge enkelte type saker til Oslo tingrett slik tilfellet er i dag. Eksempler på sakstyper som kan være gjenstand for fordeling i en pool, kan være saker som gjelder konkurranserett, EØS-rett og store entreprisesaker.

Den erfaringen som rettsstedene har fått med hensyn til samarbeid om saksavvikling, bør også kunne videreføres uavhengig av struktur ved at det legges til rette for god kommunikasjon og lav terskel for overføring av saker til de rettsstedene som har kortest saksbehandlingstid. Det må i så fall forutsettes god kontakt mellom domstollederne og også god kontakt på saksbehandlernivå for å utøve slik gjensidig bistand i praksis.

Videre vil det være mulig å organisere regional kompetanseutvikling der formålet må være å utvikle både dommere og saksbehandlere faglig. Også en slik løsning vil være enklere å få til

når rettsstedene er blitt bedre kjent med hverandre og det er knyttet nærmere personlige relasjoner. Arbeid med regional kompetansebygging kan også systematiseres og konkretiseres, gjerne gjennom DA.

Reversering av nåværende struktur

Sentralt i arbeidet med en ny domstolstruktur for tingrettene, må være at det ikke blir en oppløsning av enkeltdomstoler eller at bare et fåtall rettssteder blir løsrevet fra de større rettskretsene. Det vil være en svært uheldig konsekvens dersom et flertall av de store rettskretsene beholdes mens bare enkelte domstoler oppløses. Dette er en løsning som jeg på det sterkeste vil advare mot. I en slik situasjon må den eksisterende strukturen bevares. Det er av betydning å ha domstoler som jevnt over ikke har svært ulik størrelse. Det kan også være grunn til å se på om tidligere domstoler har vært for små eller om de vil være tjent med å gå sammen med nabodomstoler slik at det kan være aktuelt med en domstolleder og to rettssteder.

Dersom vi skulle oppleve store forskjeller i størrelsen på domstolene, vil dette initiere nye endringer i nær fremtid. Domstolene trenger nå mest av alt ro. Den strukturen som velges, må være en struktur som må få virke fremover på lang sikt. De ansatte i domstolene har altfor lenge opplevd usikkerhet knyttet til organisering og struktur. De har krav på at det nå blir ro slik at domstolene kan konsentrere seg om sine arbeidsoppgaver og skape gode arbeidsmiljø.

I Buskerud tingrett er det fire rettssteder med representanter for alle fire fagforbund, Dommerforeningen, Dommerfullmektiggruppen, NTL og Parat. Det er meningsforskjeller om domstolens fremtid innad. Noen ønsker en reversering tilbake til opprinnelig struktur med tre selvstendige domstoler. Andre ønsker å beholde Buskerud tingrett. Disse etterlyser større grad av samhandling og enhet på tvers av rettsstedene. Andre igjen mener det er vanskelig å vite både hva vi eventuelt skal gå tilbake til og hvordan eksisterende struktur vil påvirke vårt arbeid fremover. Dette ville kunne blitt tydeligere om reformen hadde virket lenger.

Som domstolleder er det vanskelig å skulle forene alle synspunkter, og det har ikke vært mulig i Buskerud tingrett. Som leder så har jeg fått et oppdrag som er under kontinuerlig utførelse, og som leder må jeg ta hensyn til alle ansatte og samtidig ta hensyn til at vårt samfunnsoppdrag som domstol skal fungere selv om verden rundt er usikker. I den situasjonen som Buskerud tingrett befinner seg i, har jeg forsøkt å få frem de ulike hensyn som gjør seg gjeldende knyttet til struktur. Spørsmålet om hvordan domstolene skal se ut fremover, må til slutt bli en politisk avgjørelse. Under enhver omstendighet vil jeg advare mot at strukturen i Buskerud reverseres dersom dette blir en av få domstoler der dette skjer.

Noen synspunkter knyttet til mulig ny domstolstruktur

Dersom Buskerud tingrett oppløses, vil det være aktuelt å gjenopprette Hallingdal tingrett, Kongsberg og Eiker tingrett og Drammen tingrett. Jeg mener at det i den forbindelse bør kunne vurderes om Hallingdal skal slås sammen med gamle Ringerike tingrett. Videre bør det vurderes om Kongsberg og Eiker tingrett kan få tilbake i sin rettskrets området som tidligere lå til Nedre Eiker kommune. Samt at Drammen tingrett kan få tilbake området som tidligere lå

til Røyken kommune og Hurum kommune som nå er en del av Asker kommune. På denne måten vil størrelsen på tingrettene kunne jevnes ut slik at ingen av tingrettene i distriktet blir vesentlig større enn de øvrige. Det må i så fall tegnes nye grenser for domstolene, men dersom det skal tenkes nytt, så vil det være en vei å gå. Alternativt blir alt ført tilbake slik det var forut for 26. april 2021.

Kongsberg 25. april 2022

Liv Synnøve Taraldsrud
sorenskriver